

Aristoteles'e Giriş

Dersin Planı

- I. Aristoteles'in Yaşamı ve Eserleri
- II. Nikomakhos'a Etik'in Başlangıcı

I. Aristoteles'in Yaşamı ve Eserleri

A. Yaşamı ve Zamanları

• Aristoteles M.Ö. 384'te Makedonya'da doğdu. Demek ki, Platon'un öğretmeni Sokrates'in ölümünden 15 yıl sonra doğdu. Dikkatli okuyucular aşağıdaki açıklamayı fark etmişlerdir: "Geneli araştırmak ve nasıl anlaşıldığını sorgulamak belki daha iyi olacak—her ne kadar böyle bir araştırma yapmak dostlarımız türler dediklerini ileri sürdükleri için güçleşmişse de." (I.6) ^[1]

- O Atina vatandaşı değildi; Atina'ya yerleşmiş bir yabancıydı.
- Aristoteles metafizik konularda Platon'a (daha belirgin olarak, Platon'un Formlar kuramına) taban tabana zıt bir görüşü savunarak Platon'dan ayrıldı. Derler ki "Herkes ya bir Platoncu olarak doğar ya da bir Aristotelesçi."
- Aristoteles Lyceum adı verilen kendi okulunu açtı. (Hatırlarsanız, Platon'un okulu Akademi'ydi.)
- Platon gibi, Aristoteles de felsefenin bütün alanlarıyla ilgileniyordu ve hemen hemen her felsefi konu üzerine yazılar bıraktı.
- Ancak, Platon külliyyatının aksine, Aristoteles'in çalışmalarından geriye sadece cilalanmamış ders notları kalmıştır. Bu notlardaki argümanlar son derecede zor ve sıkışıktır.
- Aristoteles, imparatorluğu, Atina dahil olmak üzere, bilinen dünyayı kapsayan bir Makedonun, Büyük İskender'in, özel öğretmeni idi. İskender'in ölümü Atina'da anti-Makedon tepkiyi hızlandırdı ve Aristoteles Atina'dan kaçtı ve İskender'den bir sene sonra öldü.

B. Aristoteles'in Ahlak Felsefesine Giriş

- Platon gibi, Aristoteles de "İyi bir insan olmak ne demektir?" sorusuyla ilgilendi.
- Yine Platon gibi, Aristoteles şunları savundu:
  1. Bu sorulara doğru yanıtlar vardır.
  2. Bu yanıtlar felsefi argümanlarla rasyonel olarak savunulabilir.
  3. En iyi politik toplum erdeme yol açacak şekilde yapılandırılmalıdır.
- Yine Platon gibi, Aristoteles'in ideal politik toplumu da, ahlaksal ve kültürel homojenliğin yüksek olduğu görece ufak bir şehir-devlettir. Aristoteles ortak bir kültürel miras varsayabilir; genel olarak kabul gören fikirlerden rahatça söz edebilir.
- Okurken, revaçta olan fikirleri dikkate almanın Aristoteles'in yöntemi için önemli olduğunu aklınızda bulundurun.

II. Nikomakhos'a Etik'in Başlangıcı

A. Soruya Anlam Vermek: 1. ve 4. Bölümler

- Söylediğimiz gibi, Aristoteles “İyi bir insan olmak ne demektir?” sorusuyla ilgilenir. Bu soru “İyi bir insan hayatı yaşamak ne demektir?” ve “İyi yaşamak ne demektir?” sorularına denktir.
- 1. Bölüm: Aristoteles yaşamı bir etkinlik olarak görür; golf ya da basketbol oynamak, ya da bir müzik aleti çalmak gibi, marangozluk ve kaynakçılık gibi. İyi golf oynamanın ne olduğunu, o etkinliğin performansında yetkinleşmenin ne olduğunu soruşturanların görerek öğrenmeleri gibi, filozof da iyi yaşamının ne olduğunu yaşam etkinliğinde yetkinleşmenin ne olduğunu görerek öğrenir.
- Soru: Bu diğer etkinliklerde yetkinliğin ne olduğunu nasıl araştırırız?
  1. Bunları iyi sergilemenin ne olduğunu belirlemek için önce etkinliğin amacını belirlememiz gerekir.
  2. Bunu insanların neyi hedeflediklerine bakarak, kendi yaşamımızı inceleyerek ve uzmanların fikirlerini inceleyerek yaparız.
- Örnek: İyi bir golfçü olmanın ne olduğunu öğrenmek istediğimizi varsayın. İşe golf oynayan kişilere ne yapmaya çalıştıklarını sorarak başlarız. Sonra oyunun koşulları hakkında öğrenebileceklerimizi öğrenmeye çalışırız. Sonra kendimiz oyunu oynamaya çalışırız. Son olarak, oynayanları seyrederek, özellikle de genel olarak iyi oyuncu sayılanları.
- Bu örnek öğreticiydi, çünkü gözlem yaparken şunları öğreniriz:
  1. Golf bir takım ikincil yetenekleri bütünleştirir—vurmak, topu sürmek, topu havalandırmak, vs.
  2. Birçok oyuncu amacın ne olduğunu bilir ama onu elde edecek yeteneklere sahip değildir.
  3. Diğerleri amacı bilir, ama onu yanlış şekillerde elde etmeye çalışır. Örneğin kendilerini yanlış ölçütlere tabi tutarak, oyunun yalnızca bir kısmında ustalaşabilirler.
  4. Golf büyük ölçüde kurallara dayalı olduğu için, iyi golfün ne olduğu ve kimin golfte en iyi olduğunu belirli bir netlikle söylemek olanaklıdır.
- Yaşamak, Aristoteles’in belirttiği gibi, bir etkinlik ya da bir etkinlikler kümesidir. İyi yaşamının ne olduğunu bulmak için, iyi golf oynamanın ne olduğunu bulmak için yaptığımız gibi ilerleriz : insanlardan ne yapmaya çalıştıklarına dair fikir toplarız; etkinliğin koşulları hakkında öğrenebileceğimiz herşeyi öğrenmeye çalışırız –aile yaşamının, sosyal hayatın, maddi ihtiyaçların, fiziksel hastalıkların ve ölümlülüğün gerektirdikleri gibi. Kendi yaşam deneyimimize bakarız. Son olarak, iyi yaşadığı genel olarak kabul edilenlere, yaşamakta usta olanlara, bilgelere bakarız.
- Böyle yaparken, şunları keşfederiz:
  1. Yaşam etkinliği bir takım ikincil etkinlikleri bütünleştirir—aile hayatı, arkadaş edinme, para kazanma, kültürden zevk alma, oyun.
  2. İyi bir hayat yaşamak için, bu etkinliklerin uygun bir şekilde bütünleştirilmesi ve uyumlu hale getirilmesi, bazılarının diğerlerine tabi kılınması gerekir.
  3. Bazı insanlar amacın ne olduğunu bilir, ama onu elde edecek yeteneğe sahip değilmiş gibi görünürler. Belki yanlış koşullarda büyümüşlerdir ya da zihinsel ya da fiziksel hastalıkları vardır.
  4. Birçok insan yanlış şeylerin peşinden koşar—hayatın bir parçasının amacının peşinden giderler: zenginlik, iktidar, şeref, ya da duyusal tatmin.
  5. Golfün aksine, hayat kurallarla belirlenmemiştir, kesinlik bekleyemeyiz.
- 4. Bölüm. İnsanların neyi hedeflediklerine baktığımızda amacın mutluluk olduğuna ilişkin genel bir uzlaşma olduğunu görürüz. Bu, iki sorundan birini açığa çıkarır:
  1. Mutluluğu neyin oluşturduğu hakkında farklı fikirler vardır; ör., zenginlik, erdem, onur, sağlık. Ayrıca değişik zamanlarda değişik düşünceler vardır, ör. hasta iken sağlık. Bu farklı düşüncelerin incelenmesi gerekir. (5. Bölüm).
  2. Bu açıklama basmakalıp ve dolayısıyla muhtemelen anlamsız görünmektedir. (7. Bölüm)

B. Heyecanlı Bir Ön İzleme ve Parantez İçi Bir Not

- Aristoteles'in tezi: Mutluluk erdemli etkinliklerden oluşan bir yaşamdır.
1. Mutluluk hayatın amacı ya da hedefidir. Hayat oyun oynamak, bir şey inşa etmek, çalışmak gibi bir etkinliktir. Hayatın hedefi yaşama etkinliğini iyi bir şekilde yerine getirmektir.
  2. Bu nedenle, mutluluk yaşama etkinliğini iyi eylemektir. İyi eylemek bilgelik, adalet ve cesaret dolu bir hayat yaşamak demektir.
  3. Bu nedenle, mutluluk bilgelik, adalet ve cesaret dolu bir hayat yaşamaktır.
- Bir ruh halini ya da durumu bir etkinlikten ayırmak gerekir.
1. Ruh hali ya da durumlara örnek olarak sarhoşluk, sağlık ve huzurlu olmak verilebilir.
  2. Etkinliğe verilebilecek örnekler keman çalmak, kitaplık yapmak, felsefe çalışmayı içerir.
- Mutluluk bir ruh hali ya da durum değildir. Bu şeyler uyuşturucularla da sağlanabilir, uyurken de sürdürülebilir. Ve kimse sarhoşken ya da uyuyorken iyi hayatı yaşamıyordur.
  - Parantez İçi Not: Etiği öğrenmek için "genel eğitim görmüş" olmamız gerekir (I.3), ^[2] ve çok genç olmamalıyız (I.3). Aristoteles'in böyle düşünme nedenleri neler olabilir?

C. Farklı Mutluluk Anlayışlarını İncelemek – 5. Bölüm

- Aristoteles'in savını oturtmak için, farklı mutluluk anlayışlarını değerlendirmeliyiz:
  - Değerlendirmeyi hızlandırmak için, çok çeşitli olmakla beraber aslında sadece üç yaşam tipi olduğuna dikkat çekebiliriz:
1. "Çoğunluk ve kaba saba insanlar"ın ve hatta "ikitdarda bulunan birçok kimsenin" yaşadığı hayat. Bu, haz ve keyif almaya dayalı hayattır. Bu görüşe göre, mutluluk=hazdır.
  2. Mutluluğun= onur olduğu "politik hayat." Bu politik sorumluluklar peşinde koşarak geçirilen hayattır.
  3. Mutluluğun= bilgi olduğu "derin düşünme yaşamı." Bu, zihni geliştirmekle geçirilen hayattır.
  4. Aristoteles daha sonra "para kazanma yaşamı"nın da ekler.
- Aristoteles Düşünme Yaşamını "daha sonra değerlendireceğimizi" söyler. Bu, geriye (1), (2) ve (4)'ü bırakır. Onları sırayla ele alalım.
  - Hazlarla Dolu Hayat. Aristoteles bunu "hayvanlara uygun hayat" olarak reddeder.
  - Para Kazanma Yaşamı. Aristoteles bunu da reddeder. Para kazanmak zorunluluktan yapılıdır. Bir başka deyişle, para her zaman başka bir şeyi elde etmek için istenir. Daha belirgin olarak söylersek, onur ya da haz için istenir. Ama bu demektir ki bu şeyler paradan daha çok istenmeli..
  - Onur Yaşamı: Aristoteles'e göre onur yaşamı ile ilgili sorun hiç kimsenin sadece onurlandırılmak istemediğidir. Onurlandırmayı bizi tanıyan, bizi doğru nedenlerle onurlandıran insanlardan görmek isteriz. Daha belirgin olarak söylersek, erdemlerimizin onurlandırılmasını isteriz. Bu nedenle gerçek iyi erdemdir, onur onun göstergesidir.
  - Bu argümanların başka nelere uygulanabileceğini aklınızda bulundurun: yakınlık, kendini önemli hissetmek.

D. "İnsan'ın İşlevi" Argümanı – 7. Bölüm

- Böylelikle bu noktada şunu biliyoruz: iyi yaşamak mutlu bir hayat yaşamaktır; erdemli bir hayat onurdan ya da para kazanmaktan daha iyidir; ve hazlarla dolu hayat hayvanlara uygun hayattır. Buradan nereye gideceğiz?
- Anahtar İçgörü: İşlevselcilik

1. İlk olarak insanların yaptığı şeylerin işlevleri olduğunu aklınızda bulundurun: bıçağın işlevi kesmektir, paranın işlevi alışverişe aracı olmaktır. Yaşam şekillerinin de işlevleri vardır: bir marangoz birşeyler inşa eder, bir doktor birilerini iyileştirir.
  2. Aristoteles doğal şeylerin işlevleri ya da doğal hedefleri olduğunu düşünür: (i) Bir şey işlevini yerine getirdiğinde iyi durumda olduğu söylenir; türünün iyi bir üyesidir. (ii) Bitki ve hayvanların işlevi basittir, yaşamak ve üremek.
  3. Aristoteles doğal varlıklar olarak insanların da belirli bir işlevi olması gerektiği sonucuna varır. (i) Bir insan işlevini yerine getirdiğinde onun iyi yaşadığı söylenir; o iyi bir insandır. (ii) O zaman, iyi hayatın ne olduğunu öğrenmek için, insanın işlevinin ne olduğunu görmemiz gerekir.
- İnsanların işlevi ne olabilir? Bu yalnızca insanların uğraştığı bir etkinlik olmalıdır. Aristoteles' göre, rasyonel etkinlik, "ruhun akla uygun ya da akıldan yoksun olmayan etkinliği"^[3] insanlara özgü olan tek etkinliktir.
  - Bu nedenle, "insanın işi[...] belli bir yaşam [...], bu yaşam[...] da ruhun akla uygun etkinliği"dir (I.7). İnsanların işlevi aklın söylediği şekilde eylemektir. "Erdemli insana yakışan[...] bunları iyi ve güzel bir şekilde yapması"dır. (I.7).
  - İyi bir insan olmak= insanın işini yapması= yetkinlik niteliğine sahip eylemlerde bulunmak= erdemli eylemlerde bulunmak ("yaşamın sonuna kadar").

E. Kitap II'ye Başlangıç: Ahlaksal Bir Erdem:

1. Aklın ve duyguların bir eğilimidir,
2. Yerleşmiş bir eğilim, yani bir alışkanlıktır,
3. Yiyecek ve içecek, tehlikeli etkinlik, vb. konularda orta yolu bulma alışkanlığıdır,
4. Bu alışkanlığı kazanan kişi doğru olanı seçerken hazzı da deneyimler.

---

[1] Türkçe'ye çeviren: Saffet Babür, Kebikeç Yayınları, Ankara 2005, 1096a10.

[2] Türkçe'ye çeviren: Saffet Babür, Kebikeç Yayınları, Ankara 2005, 1095a. İngilizce çeviride: "iyi alışkanlıklar edinmiş olmamız gerekir."—çev. (B.P.)

[3] İngilizce çeviride: "an active life of the element that has a rational principle"; rasyonel bir ilkesi olan öğenin aktif yaşamı.—çev (B.P.)